

PARTENERIAT CULTURAL ÎN DOMENIUL MUZEISTICII ȘI TURISMULUI ÎNTRE REPUBLICA MOLDOVA ȘI ROMÂNIA ÎN ANII 1991-2005

Mariana ȚIBULAC

Facultatea de Istorie și Filosofie

The Partnership between Tourism and Cultural Museum heritage examines the relationship between the Republic of Moldova and Romania (1991-2005) that represent opposite sides of the cultural tourism coin. While tourism professionals assess cultural assets for their profit potential, cultural heritage professionals judge the same assets for their intrinsic value. This article presents a model for a working partnership between the two sides that offers with mutual benefits, integrating management theory and practice from both disciplines.

Începutul ultimului deceniu al veacului al XX-lea a marcat puternic mișcarea muzeologică atât din Republica Moldova, cât și din România. Renașterea națională a românilor și democratizarea vieții publice au dictat lichidarea muzeelor „politice”, consacrate eroilor revoluționari și realizărilor socialismului. S-a început un proces de reorganizare a instituțiilor muzeale, un proces de reprofilare a întregii rețele muzeistice și a tematicii expozițiilor de bază. S-a micșorat numărul de muzee și de vizitatori. În procesul de reorganizare a instituțiilor muzeale s-a pus accentul pe debarasarea de paternalismul cultural al fostei URSS și pe revederea rolului muzeului în viața și în societatea contemporană ce evolua în perioada anilor 1991-2005 în ambele state. Rolul muzeului în societatea contemporană are o dublă importanță: în primul rând, el conservă valorile patrimoniale prin colecțiile pe care le deține și, în al doilea rând, o selecție din aceste colecții este prezentată publicului prin expoziția permanentă compusă din zece săli și prin expoziții temporare (de artă, documentare sau tematice).

Spre exemplu, în momentul în care România a fost primită în Comunitatea Europeană, rolul muzeelor din România a devenit de a păstra și promova identitatea națională în întreg spațiul european. Anual, Muzeul Național de Istorie al României lansează vernisarea anumitor expoziții internaționale la care prezintă bunuri de patrimoniu arheologic din categoria „Tezaur” din colecții muzeale românești, dar și piese din colecții muzeale din Republica Moldova. Expozițiile de acest tip prezintă în jur de 175 de piese arheologice de valoare excepțională, datând din perioade diferite, din colecțiile a 19 muzee românești din Ardeal, Transilvania, Banat, Dobrogea, Bucovina etc. Acestea li se adaugă o serie de artefacte provenind din colecțiile Muzeului Național de Arheologie și Istorie a Moldovei.

Căutând mereu să răspundă misiunii sale, atât Muzeul Național de Istorie al României, cât și Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, demonstrează prin aceste demersuri, expoziții internaționale că patrimoniul cultural național al românilor de pretutindeni, valoroasele piese arheologice aflate în colecțiile muzeale sunt argumente majore pentru promovarea imaginii românilor în străinătate, oferind un cadru concret pentru desfășurarea unor prestigioase activități internaționale de diplomatie culturală.

În prezent, în Republica Moldova funcționează circa 70 de instituții muzeale cu profil de etnografie și istorie, istorie naturală, artă plastică, arheologie ș.a. Am ales ca aspect al cercetării noastre colaborarea în domeniul muzeologiei cu România, deoarece aceasta s-a realizat intens prin efectuarea unor cursuri speciale universitare, prin schimbul de literatură apărută în acest domeniu, ghiduri și studii de cercetare. Au fost organizate diferite cursuri de reciclare pentru muzeografia teoretică și practică. Studiile au fost organizate de Centrul Cultural de pe lângă Ministerul Culturii și Patrimoniului Național.

Drept centru muzeistic al Republicii Moldova este considerat orașul Chișinău, în care funcționează: Muzeul Național de Etnografie și Istorie Naturală – cel mai vechi muzeu din Republica Moldova. Fondat ca Muzeu Agricol, pe parcursul existenței sale și-a lărgit treptat domeniul de activitate, creând colecții ce reflectă istoria naturală, natura contemporană, evoluția societății umane și cultura tradițională de pe teritoriul Basarabiei, iar mai târziu – al Republicii Moldova. În prezent deține un patrimoniu de circa 135 mii de piese. A creat numeroase expoziții în parteneriat cu alte muzee din România, care au pus în valoare lumea animală și vegetală, bogățiile naturale ale ținutului, au reflectat îndeletnicirile populației. Piese din colecțiile muzeului au fost prezentate la diferite expoziții organizate în România și în multe alte țări din Europa, precum și în Asia, America și Africa.

În anul 2005 muzeul a fost reorganizat în instituție din domeniul științei și inovării. Cercetătorii instituției au elaborat numeroase lucrări științifice, la care participă cu comunicări colaboratori din muzeele de peste Prut, o bună parte dintre care au fost publicate în „Buletinul Științific” – publicație periodică a muzeului.

Operele de artă din patrimoniul muzeistic al Muzeului Național de Arte Plastice din Chișinău sunt grupate în cinci secții: artă medievală și creație populară; artă basarabească și contemporană; artă rusă, vest-europeană și orientală; scenografie și artă decorativ-aplicativă. Primele două departamente au relații de colaborare cu Muzeul Național de Artă al României. Vernisajele au conținut selecțiile celor mai relevante lucrări elaborate după 1991.

Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei cuprinde obiecte românești cu valoare istorică și memorială, integrate cronologic între secolele XIX și XX, care au rolul de a recompune ambianța secolelor apuse, de a reconstitui în cadrul expozițiilor atmosfera în care au trăit și creat unele personalități culturale, istorice și politice. Din colecție fac parte: instrumente muzicale – cu clape, cu coarde, de percuție, de suflat etc., obiecte care demonstrează tradițiile comune în Republica Moldova și în România. Astfel, în spiritul dezvoltării și largirii relațiilor de colaborare între Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei și instituțiile similare din România pe linia cercetării științifice, a cunoașterii și valorificării patrimoniului cultural au fost încheiate următoarele acorduri de colaborare: a) Acord-cadru de parteneriat între Muzeul Județean Mureș (România), Secția Istorie, și Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei; b) Acord de parteneriat între Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei și Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei (Cluj-Napoca, România), Complexul Muzeal Județean Neamț (Piatra-Neamț, România), Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni (Sfântu Gheorghe, România); c) Acord de colaborare muzeografică și științifică încheiat între Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei și Complexul Muzeal Național „Moldova” (Iași, România); d) Acord de colaborare încheiat între Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei și Muzeul Național de Istorie a României; e) Acord de colaborare muzeografică și științifică încheiat între Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei și Muzeul „Vasile Pârvan” (Bârlad, România); f) Acord de colaborare între Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” din structura Academiei Române și Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei din structura Academiei de Științe a Moldovei etc.

Muzeul Național de Arheologie și Istorie a Moldovei, în parteneriat cu Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași și Muzeul județean de Istorie „Ștefan cel Mare” Vaslui, a mai participat la Proiectul „Cucuteni – magia ceramicii”, finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului de Vecinătate România – Republica Moldova 2004-2005. Proiectul și-a propus să promoveze și să faciliteze accesul publicului la valorile de patrimoniu inestimabile, la moștenirea culturală comună. Activitățile proiectului s-au concretizat în realizarea expoziției temporare „Cucuteni – magia ceramicii” expusă la Chișinău și la Iași, realizarea catalogului expoziției fiind coordonată de E.Sava și E.Postică.

Același muzeu, în parteneriat cu Muzeul „Vasile Pârvan” din Bârlad și în asociație cu Muzeul Județean Botoșani și cu Muzeul Mixt Tecuci, a participat la Proiectul „Antichitatea târzie în bazinul Prutului”. Proiectul la fel a fost finanțat de Uniunea Europeană în cadrul Programului de Vecinătate România – Republica Moldova. Scopul acestuia a fost lansarea în circuitul științific, dar și în cel public, a noi mărturii legate de istoria comună și de caracterul complementar al culturii de pe cele două maluri ale Prutului. Durata proiectului s-a extins până în 2009. Activitățile proiectului de organizare a expoziției itinerante „Antichitatea târzie în bazinul Prutului”, expuse la Botoșani, la Tecuci, la Bârlad și la Chișinău, și a unei sesiuni de comunicări, a unei campanii de săpături arheologice (în necropola de la Polocin-Pogonești, județul Iași) s-au soldat cu editarea unui catalog al expoziției coordonate de E.Sava și V.Bubulici.

Casa-Muzeu „A.S. Pușkin” din Chișinău la fel este un monument de arhitectură de valoare națională, inclus în Registrul de monumente de istorie și cultură a municipiului Chișinău, alcătuit la inițiativa Academiei de Științe a Moldovei. Muzeul înregistrează un număr mic de vizitatori din România, mai mulți din aceștia fiind lipoveni care sunt interesați de viața și activitatea poetului.

În acest context, menționăm că în fiecare raion din republică există muzee județene, sătești și muzee memoriale, care, începând cu anul 1991, încearcă o relație de colaborare aparte cu unele muzee de peste Prut. De asemenea, observăm interesul românilor față de centrele muzeistice existente în Republica Moldova, manifestat mai ales la începutul anului 2000. Astfel, în anii 1999-2000 muzeele republicii au fost vizitate de 500 000 de vizitatori, dintre care majoritatea o constituie studenții și turiștii români.

Patrimoniul arheologic al Republicii Moldova este la fel parte componentă a patrimoniului cultural, acesta fiind, de fapt, elementul care definește vechimea și originalitatea culturii, istoriei și tradițiilor poporului nostru. O bună parte a patrimoniului muzeal are o valoare materială, istorică, științifică și artistică nu doar națională și regională, ci și universală. Deși unele dețin colecții bogate și atractive, muzeele învechite moral sunt mai puțin frecventate decât cele care se implică activ în viața culturală. Referitor la muzeele din România, menționăm că doar câteva dintre muzeele bucureștene și-au înnoit semnificativ discursul muzeal, punând accentul pe tehnici moderne de prezentare și promovare adecvată a culturii și spiritualității Republicii Moldova prin organizarea diferitelor expoziții, colecții și vernisaje.

Dintre cele 32 de muzee și case memoriale din București, Muzeul Satului, Muzeul Național de Artă și Muzeul de Istorie Naturală „Grigore Antipa” rămân în continuare în topul preferințelor publicului larg din țara noastră.

Acestea sunt reflectate de numărul relativ mare de vizitatori anuali din Republica Moldova (207 000 de vizitatori în 2007 pentru Muzeul Satului, câte 112 000 pentru celelalte două). Însă, dacă ținem cont de ritmul în care au fost înnoite colecțiile specifice și, mai ales, de modalitățile de prezentare și de promovare a expozițiilor, două muzee bucureștene au fost în ultimii ani deosebit de active – Muzeul Țăranului Român și Muzeul Național de Artă Contemporană. Topul prezentat a rezultat din combinarea criteriilor care țin de bogăția și gradul de interes al colecțiilor, de tehnicile de prezentare și de discursul muzeal per ansamblu, cu criteriul calității serviciilor oferite (editare de cataloage, vizite ghidate), promovarea (relația cu presa, campanii publicitare, web-site-uri, relația cu publicul) și cu activitățile și evenimentele conexe (proiecte de cercetare, relația cu mediul profesional și academic, fundații și alte instituții, activități educaționale, participare la festivaluri, găzduire de evenimente etc.)

În cadrul Programului de Vecinătate România – Republica Moldova, 2004 (Programul PHARE), Muzeul Județean Botoșani a implementat Proiectul „Dezvoltarea capacității de restaurare a patrimoniului istoric”, în parteneriat cu Consiliul raional Fălești și cu Muzeul Raional de Istorie și Etnografie „Lazăr Dubinovski” din Fălești, Republica Moldova.

Proiectul, alături de altele de acest gen, a reușit să-și atingă obiectivele propuse, printre care: antrenarea comunităților locale în activități privind conservarea și valorificarea patrimoniului istoric cultural comun; încurajarea și dezvoltarea contactelor și schimburile culturale transfrontaliere; colaborarea dintre instituțiile muzeistice și specialiștii lor, facilitând cooperarea la nivel local și regional; promovarea elementelor cultural-istorice din patrimoniul muzeografic românesc de pe ambele maluri ale Prutului; modernizarea bazei materiale a Laboratorului de Restaurare din cadrul muzeelor județene; dezvoltarea instituțională a partenerilor de proiect prin acțiuni de training în domeniul restaurării materialului arheologic. La fel, în baza acestui proiect au fost publicate cursuri de muzeistică cu conținut didactic pentru studenți, profesori, muzeografi etc.

Realizarea proiectelor de acest gen a constat în acțiuni de promovare și marketing a principalelor puncte muzeistice din cele două regiuni în vederea dezvoltării turismului cultural și a bazei materiale a muzeelor pentru restaurarea și repunerea în circuit a pieselor de patrimoniu foarte importante. Totodată, au derulat activități de training, transfer de cunoștințe și experiență profesională, având ca rezultat dezvoltarea capacității instituționale a partenerilor.

Printre rezultatele concrete ale colaborării muzeografice moldo-române enumerăm: a) înființarea unui punct de documentare în domeniul restaurării și conservării patrimoniului cultural; b) dotarea laboratoarelor de restaurare ceramică, arheologică, heraldică, numismatică, etnografică etc. ale muzeelor din Republica Moldova și din România cu echipamente moderne; c) instruirea în domeniul restaurării a unui număr aparte de specialiști și muzeografi din Republica Moldova; d) publicarea anumitor cursuri, studii, monografii de restaurare-conservare a patrimoniului cultural românesc, precum și distribuirea acestora muzeelor din Republica Moldova, ONG-urilor ce activează în acest domeniu, precum și muzeelor din România; e) realizarea și întreținerea paginilor Web ale muzeelor din ambele teritorii; f) semnarea anumitor protocoale de colaborare între instituțiile de cultură ale partenerilor implicați în proiectele muzeografice etc.

Este evident faptul că colaborarea muzeografică moldo-română reprezintă o necesitate, dar și o obligație în momentul când muzeele vor realiza că potențialul colecțiilor lor joacă un rol principal în aproape toate domeniile publice. Pentru ca procesul de realizare a unei evidențe a tuturor colecțiilor muzeelor să devină o realitate, muzeele trebuie să colaboreze. Deja de la începutul anului 2000 muzeele colaborează în diferite domenii, sub forme organizate, pretutindeni în România și în alte state din Europa. Totodată, beneficiile ar fi

considerabile dacă relațiile între muzee ar fi formalizate și îmbunătățite. În rândul muzeelor există deja un număr considerabil de muzee tematice care promovează colaborarea în diferite domenii. Majoritatea din ele, recent înființate, au și instituții ca membri și, ca scop, dezvoltarea colaborării între muzee cu rezultate imediate vizibile publicului, precum ar fi expozițiile.

În acest context putem aminti situația Muzeului Universității de Stat din Moldova, care după 2005 a început să fie reorganizat și renovat în baza unei noi concepții moderne, românești, cu scopul de a deveni un centru cu autoritate științifico-didactică și estetică.

Concepția de re-amenajare a muzeului a ținut scopul de a prezenta istoria facultăților prin intermediul personalităților marcante ca Ștefan cel Mare și Mihai Eminescu și de a prezenta subdiviziunile, departamentele USM cu ceea ce au mai valoros, mai reprezentativ în plan științifico-didactic și educațional, promovând pe larg tradițiile, limba și istoria românilor.

O altă misiune a Muzeului este de a sluji comunitatea universitară, de a atrage și a antrena publicul în descoperirea multiplelor aspecte ale istoriei USM. Spiritul critic și, totodată, creativ a dominat întreaga muncă de selectare și amenajare a celor trei săli de expoziție în unul din cele mai reprezentative blocuri ale Universității.

Bazată pe consensul reciproc al participanților, colaborarea dintre muzee are ca scop realizarea unor schimburi de experiență, studii de specialitate, proiecte științifice și expoziții comune ce duc la promovarea patrimoniului cultural arhitectural, spiritual, dar și a celui turistic.

Turismul se numără și el printre cele câteva aspecte ce s-au impus în epoca contemporană, iar dezvoltarea sa spectaculoasă constituie o trăsătură caracteristică a secolelor XX și XXI. Prin cooperare în domeniul turismului se înțelege, în primul rând, ansamblul de activități prin care omul își petrece timpul liber călătorind în altă localitate sau țară pentru a vizita oameni și locuri, monumente și muzee, pentru schimburi culturale generale, pentru a se distra și a face sport, pentru odihnă sau tratament etc.

În al doilea rând, se înțelege industria creată pentru satisfacerea tuturor serviciilor solicitate de turiști la locul de destinație, la un înalt nivel calitativ și în condițiile protecției și conservării resurselor turistice, în special, și a mediului înconjurător, în general. În ultimul timp turismul a cunoscut un anumit nivel de dezvoltare pe întreg teritoriul țării, fiind de o importanță deosebită în cadrul cooperării transfrontaliere a Republicii Moldova cu România. În acest domeniu, Republica Moldova are un potențial turistic uriaș, dar, desigur, insuficient exploatat. Totuși, perspectivele sunt îmbucurătoare, turismul moldovenesc având mari șanse să devină unul competitiv. Republica Moldova dispune de un bogat și complex potențial turistic, numai că nu este valorificat pe deplin.

La fel și în managementul cultural resursele turistice sunt văzute ca un important factor de producție. Îmbinarea armonioasă a mediului natural cu cel istoric reprezintă o premisă pentru dezvoltarea durabilă a unei țări – un principiu de bază al Convenției privind Peisajul Cultural European (Florența, 2000). Potrivit acesteia, peisajul natural reprezintă o resursă economică valoroasă, contribuind la sporirea interesului pentru cultura și mediul rural al țării și atragerea turiștilor, fiind, totodată, un factor important în ridicarea calității vieții oamenilor.

Turismul este singura ramură economică ce valorifică potențialul natural și patrimoniul istoric, cultural și artistic. Importanța resurselor turistice este explicată în mare parte de caracterul lor original sau unic, caz în care țara posesoare dobândește de cele mai dese ori poziția de monopol în cadrul unei anumite specializări pe piața turistică internațională. Totodată, o regiune care dispune de resurse turistice importante, dar care nu posedă capital suficient, nu poate dezvolta cu mijloace financiare proprii capacitățile de producție turistică, iar resursele sale devin astfel subutilizate. În această situație se află majoritatea țărilor slab dezvoltate, în care se observă practica importului de capital, transferului de tehnologii și necesitatea unei colaborări internaționale și transfrontaliere.

În Republica Moldova, mecanismul cooperării transfrontaliere cu România, sub diferite forme, funcționează într-un mod relativ satisfăcător. Actualmente, Republica Moldova dispune de circa 400 de monumente peisagistice, majoritatea protejate de stat, dintre care putem menționa trei rezervații silvice: „Codrii”, „Pădurea Domnească”, „Plaiul Fagului”, două rezervații acvatice, precum și monumente istorico-naturale: „Orheiul Vechi”, „Saharna”, „Suta de Movile”, „Valurile lui Traian” etc. Un interes deosebit prezintă parcurile Țaul, Milești, Ivancea, Mândac și altele incluse în rețeaua turistică națională și internațională.

Monumentele peisagistice și rezervațiile naturale ale Republicii Moldova fac parte dintr-o varietate de forme de relief, cum ar fi izvoarele de apă minerală „Gura Căinarului”, „Saharna”, „Hâncu”, lacurile folosite pentru

agrement, natație și pescuit, un valoros fond cinegetic concentrat în păduri de foioase și conifere: Codrii, rezervația naturală „Pădurea Domnească”, au peisaje diverse – de la cel al creștelor de dealuri și până la câmpie, ca: „Lunca Prutului”, „Suta de movile”, „Răut”, „Nistru”. La fel, putem aminti de mănăstirea rupestră de la Butuceni, mănăstirile Curchi, Căpriană, Tabăra, Hirova, Țîpova, Saharna, Rudi etc., Casele-muzeu „Alexandru Donici” din satul Donici (Orhei), Casa-muzeu „Serghei Lazo” din satul Piatra (Orhei) „A.Mateevici” din Căinari, precum și multe altele.

Astfel, istoria Republicii Moldova se reflectă în numeroase mărturii materiale și spirituale ce pot fi văzute mai ales în localități (muzee, monumente, biserici, mănăstiri, cetăți, portul popular, țesături, ceramică etc). Ele reprezintă un valoros fond de elemente care concentrează atenția vizitatorilor din toate colțurile lumii. Gruparea pe teritoriul Republicii Moldova a acestor elemente este rezultatul legăturilor strânse stabilite de-a lungul timpului între om și natură, fapt ce a condus la dezvoltarea și conturarea de provincii turistice și zone turistice.

În acest context, subliniem că turiștii români se situează pe primele locuri în ceea ce privește numărul vizitatorilor străini în Republica Moldova, respectiv până la 700.000 anual. Principalele obiective preferate de turiștii români sunt Chișinăul, mănăstirile și podgoriile, în Republica Moldova aflându-se cea mai mare colecție de vinuri din lume. Conform Raportului Consiliului Mondial al Turismului și Călătoriilor, se consideră că starea proastă a drumurilor reprezintă cel mai mare impediment în calea dezvoltării turismului din Republica Moldova, și nu numai.

Istoria mileniilor este prezentă astăzi prin tot ceea ce au creat înaintașii, cu măreția bisericilor, mănăstirilor, cetăților, muzeelor, datini, obiceiuri, folclor, prin tot ceea ce formează un sistem de bunuri culturale cu totalitatea instituțiilor și activităților implicate în promovarea și difuzarea culturii și, nu în ultimul rând, în dezvoltarea activităților de creație. Astfel a apărut și s-a dezvoltat turismul cultural, una dintre cele mai vechi activități ale populației, fapt care a făcut posibilă cunoașterea civilizațiilor și care a deschis drumuri spre zonele culturale europene.

Republica Moldova și România sunt încadrate în euroregiunile „Prutul de Sus” (pe atunci județele Edineț și Bălți din Republica Moldova, județele Suceava, Botoșani din România) și „Dunărea de Jos” (pe atunci județul Cahul din Republica Moldova și județele Galați, Tulcea și Brăila din România). Totodată, este proiectată și este pe cale de a fi instituționalizată euroregiunea moldo-română „Prutul de Mijloc” (pe atunci județele Lăpușna, Ungheni și Chișinău din Republica Moldova și județele Iași și Vaslui din România). În acest fel, peste 70% din teritoriu și 80% din populația Republicii Moldova fac parte din cadrul regional de cooperare moldo-română.

Euroregiunea „Dunărea de Jos” a fost creată la 14 august 1998, la Galați, unde, în cadrul reuniunii conducătorilor regiunilor frontaliere ale Republicii Moldova, României și Ucrainei, a fost semnat Acordul privind crearea euroregiunii „Dunărea de Jos”. Această euroregiune este cea mai organizată și dezvoltată din cele trei euroregiuni, realizând mai multe activități de cooperare transfrontalieră. În orientările sale pentru Fondul de Dezvoltare Regională, Comisia Europeană cere guvernelor statelor membre să promoveze dezvoltarea culturală în regiunile mai sărace, pentru a le ajuta să-și afirme identitatea, să atragă turiști și să creeze locuri de muncă în domenii precum serviciile on-line și mass-media.

Printre cele mai relevante cooperări în acest domeniu și realizate preponderent pe teritoriul Republicii Moldova (în special în raionul Cahul) pot fi menționate: a) desfășurarea de evenimente culturale internaționale: „Nufărul Alb” și Festivalul Interetnic, ediția a III-a (2003); „Bobocelul” și „Chipuri de Prieteni” (2004), care promovează cultura și tradițiile din zonă; b) organizarea de expoziții cu antreprenorii din euroregiune: „Vă invităm la colaborare” (2003); „Businessul mic – cheia succesului”, euroregiunea „Dunărea de Jos – noi posibilități” (2004), menite să dinamizeze cooperarea culturală și economică din euroregiune; c) realizarea unor activități de promovare a unui mod de viață sănătos – „Tânăra generație și cultura – cooperare transfrontalieră” și a mai multor seminare pe această tematică.

Pe parcursul anilor 2002-2005, cu suportul Fundației Soros-Moldova și TACIS au fost realizate câteva proiecte în mai multe domenii: a) crearea Serviciului de Cooperare Transfrontalieră a Euroregiunii „Dunărea de Jos” (orașul Cahul); b) consolidarea Agenției de Dezvoltare Culturală Cahul; c) crearea rețelei informaționale a Euroregiunii „Dunărea de Jos”.

În cadrul acestei euroregiuni, orașul Galați și-a asigurat calitatea de centru al euroregiunii, prin forța sa economică polarizând viața culturală a sudului Republicii Moldova și a raioanelor dunărene ale Ucrainei.

Astfel, Programul „Cultură” desfășurat în cadrul euroregiunilor, unde raioanele Cahul și Cantemir dispun de o strategie de dezvoltare comună, are următoarele obiective specifice: a) promovarea acțiunilor de sensibilizare și conservare a operelor culturale de importanță europeană; b) promovarea mobilității transnaționale a persoanelor care lucrează în sectorul cultural; c) încurajarea circulației transnaționale a lucrărilor și produselor culturale și artistice; d) stimularea dialogului intercultural.

Euroregiunea „Prutul de Sus” a fost fondată la Botoșani, la reuniunea șefilor administrațiilor publice locale din 22 septembrie 2000, când a fost semnat și Acordul privind crearea Euroregiunii „Prutul de Sus”. Această euroregiune prezintă un interes sporit mai mult pentru Ucraina, deoarece îi permite dezvoltarea pe direcția vest și apropierea de județele Suceava, Botoșani, Maramureș și unitățile administrativ-teritoriale din nordul Republicii Moldova. În așa mod, se conturează și polul de dezvoltare culturală a regiunii – orașul Cernăuți. Experiența denotă că Programul „Cultură” a avut un impact pozitiv în cadrul euroregiunilor în ceea ce privește dezvoltarea culturală și turistică a orașelor alese.

Euroregiunea „Siret-Prut-Nistru” este cea mai „tânără” euroregiune și întrunește cel mai mare număr de unități administrativ-teritoriale dintre cele trei. Ea a fost creată în baza unei inițiative comune a consiliilor județene respective din România și din Republica Moldova, la 18 septembrie 2002, la Iași, unde a fost semnat Protocolul cooperării transfrontaliere a Euroregiunii „Siret-Prut-Nistru”, care include județele Iași, Vaslui și Neamț din România și, respectiv, Chișinău, Ungheni și Lăpușna din Republica Moldova; mai târziu la ea au aderat Orhei și Soroca. Ulterior, odată cu modificarea structurii administrativ-teritoriale, în componența euroregiunii au intrat 18 raioane din Republica Moldova, preponderent cele limitrofe cu România și din zona de Centru; mai mult de jumătate din ele nu au hotar cu România.

Astfel, după anul 2005, proiectele de cooperare transfrontalieră vor fi implementate prin intermediul Programului de Vecinătate Republica Moldova – România. Pe parcursul anilor 1990-2005 Republica Moldova a beneficiat de cooperare multilaterală privilegiată la frontiera moldo-română. Însă, aderarea României la Uniunea Europeană impune noi rigori privind circulația persoanelor în afara frontierelor. La fel, trebuie de remarcat și faptul că industria turistică concentrată în raioanele de frontieră ale Republicii Moldova nu este pregătită pentru absorbirea și menținerea unui număr sporit de turiști la prețuri competitive.

În prezent, Uniunea Europeană constituie o importantă sursă și destinație a mișcării turistice, stabilind câteva Directive ale politicii pentru turismul comunitar (libertatea de mișcare, îmbunătățirea condițiilor de muncă în turism, sezonabilitatea în turism, dezvoltarea regională etc): inițiativa de a pune în valoare diversitatea culturală a orașelor europene, promovând patrimoniul cultural al acestor „capitale”, propuse de statele membre; participarea la „Anul european al turismului”; promovarea turismului în general, având ca obiectiv cunoașterea culturilor, folclorului și a stilurilor de viață etc. Anul 1990 a fost declarat „Anul Turismului țărilor ce aparțin continentului european”. Intrarea în vigoare, în 1993, a Tratatului de la Maastricht, care conferă Uniunii Europene competență în domeniul turismului (art.3) și al culturii (art.15), a făcut posibilă dezvoltarea culturilor naționale ale statelor membre, evidențiind patrimoniul cultural comun, respectând diversitatea națională și regională, consolidând sentimentul de apartenență la comunitatea europeană. Respectarea diversității tradițiilor și a culturilor, ca factor al integrării sociale, contribuie la promovarea culturii în întreaga lume. Un principal element în dezvoltarea turismului îl constituie legislația cu privire la libera circulație a persoanelor, bunurilor și serviciilor. Accentul trebuie pus pe anularea vizelor pentru călătorii, pe înlăturarea controalelor la frontiere, creșterea rolurilor aeroporturilor, astfel fiind încurajate liniile aeriene mici, pe înlăturarea barierelor tehnice, pe dezvoltarea regională prin acordarea de fonduri, cum ar fi Fondul european și cele de asistență pentru țările candidate, precum PHARE și TACIS, etc. Și legislația pentru protecția mediului contribuie la dezvoltarea turismului. Politica de protecție a consumatorilor este și ea foarte necesară în activitățile turistice.

În acest context, întru îndeplinirea și promovarea patrimoniului turistic al Republicii Moldova a fost finisată implementarea programelor de semnalizare turistică din mai multe regiuni ale republicii (Glodeni, Rezina etc.). Aici au fost confecționate și instalate panouri informaționale și indicatoare turistice noi.

În scopul promovării imaginii Republicii Moldova ca destinație turistică, Ministerul Culturii și Turismului a solicitat asistența Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene în vederea remiterii în adresa misiunilor diplomatice ale Republicii Moldova acreditate în străinătate a unui set de materiale promoționale, printre care: calendarele „Drumul Vinului în Republica Moldova”, buclete din seria „Muzeele și Mănăstirile Moldovei”, hărți turistice în limba engleză, broșura „Strategia de Dezvoltare Durabilă a Turismului”, CD-uri cu filmul „Moldova – o nouă destinație turistică” cu traducere în limbile engleză, franceză și rusă etc.

Valoarea „Orheiului Vechi” ca complex istorico-arheologic de primă importanță pentru Republica Moldova constă nu doar în complexitatea patrimoniului care cuprinde laolaltă obiective arheologice, etnografice, religioase și naturale, ci și în potențialul său de dezvoltare durabilă prin turism. În condițiile în care la nivel guvernamental nu dispunem încă de o strategie turistică durabilă pentru „Orheiul Vechi”, rolul de actori care se ocupă cu promovarea acestui complex istorico-arheologic îl joacă diverse organisme non-guvernamentale. Este de menționat în acest sens Programul PNUD pentru dezvoltarea durabilă a turismului și de amenajare a teritoriului, în cadrul căruia au fost implementate proiecte ce prevedeau elaborarea standurilor informaționale și publicarea, în limbile română și engleză, a ghidului turistic intitulat „Orheiul Vechi 2004”.

Deci, obiectivul esențial al cooperării transfrontaliere dintre Republica Moldova și România este de a integra zonele despărțite de granițele naționale care se confruntă cu probleme comune, fie de ordin social, cultural sau politic, care la fel necesită și soluții comune. Așadar, turismul devine astăzi un sector important atât al culturii, cât și al economiei mondiale și are tendința de a prezenta cât mai semnificativ Republica Moldova la nivel european, precum și internațional.

Bibliografie:

1. Acord (28.11.1994) de parteneriat și cooperare între Comunitățile Europene și statele lor membre, pe de o parte, și Republica Moldova, pe de altă parte. - În: *Tratate internaționale*, 1999, vol.10, p.127-128.
2. *Anuarul Statistic al Republicii Moldova – Статистический Ежегодник Республики Молдова 1992 /* Departamentul de Stat pentru Statistică al Republicii Moldova. - Chișinău: Universitas, 1992.
3. Convenția (19.05.92) între Ministerul Culturii și Cultelor al României și Ministerul Culturii al Republicii Moldova. – În: *Tratate internaționale*, 1999, vol.20, p.167-171.
4. Hotărârea cu privire la programul de activitate a Guvernului Republicii Moldova pentru anii 1998-2001, nr.523 din 4 iunie 1998 // *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1998, nr.54-55.
5. Bagdasar N. *Din problemele culturii europene*. - București: Inteligența, 1998.
6. Barbăroșie A., Gheorghiu V. *Republica Moldova și Integrarea Europeană. Elemente de strategie*. - Chișinău: Institutul de Politici Publice, 2003.
7. Chirtoacă N. *România – Republica Moldova de la „Podul de Flori” la zidul de beton. Noua frontieră Schengen și impactul asupra relațiilor dintre România și Republica Moldova*. - București: Institutul de Politici Publice din România. Centrul de Studii Internaționale, 2002.
8. Enache M., Cimpoeșu D. *Misiune diplomatică în Republica Moldova 1993-1997*. - Iași: Polirom, 2000.
9. Eșanu A. *Valori și tradiții culturale în Moldova*. - Chișinău: Știința, 1993. 232 p.
10. Filipescu N. *Occidentalizarea postcomunistă*. - Iași: Polirom, 2002.
11. Guțuțui V., Miron V. *Armonizarea politicilor de gestionare a resurselor naturale și a patrimoniului cultural pentru încurajarea turismului transfrontalier în cadrul parteneriatului UE – Republica Moldova*. - Chișinău: ULIM, 2006.

Prezentat la 16.06.2011